

Η τυπολατρεία και η αισθητική ευσέβεια ως στοιχεία της ταυτότητας του ποιμνίου (Δημήτρης Τσιολακίδης)

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bit.ly/2ekLB20>]

Ο επόμενος τύπος είναι της τυπολατρείας που συμφύρεται τρόπον τινά με τον ιδρυματικό τύπο. Αυτή η μορφή θρησκευτικότητας αναφέρεται στη λατρεία του γράμματος αφαιρώντας κάθε παλμό και πνοή που η πλήρης χάριτος ικμάδα του πνεύματος προσφέρει. Είναι μια λατρευτική έκφραση που σταματά κάθε αυθορμησία της πίστεως. Στοιβάζει 'εντολή επί εντολής, και κανόνα επί κανόνα' (Ησαΐας 28/κη:10,13). Τους ακραίους εκφραστές αυτού του καθηλωμένου, στατικού και άκαμπτου πνεύματος μπορούμε να τους αναγνωρίσουμε στην τάξη των παλαιοημερολογιτών των οποίων ο φανατισμός είναι μια αντεστραμμένη τυπολατρεία που διαστρέφει τη διδασκαλία του Χριστού και παραποιεί το μήνυμα της αγάπης. Ίδιόν της, είναι η προαγωγή ενός πνεύματος τυπολατρικής πιστότητας: τι συνιστάται, τι επιτρέπεται, τι πρέπει να διατηρηθεί. Σε αυτήν καταφεύγουν όσοι αναζητώντας μια ζωντανή πηγή πίστεως απορρίπτουν την

ιδρυματική αντίληψη της ευσέβειας. Η τυπολατρική ορθότητα φέρει κάποια ασκητικά γνωρίσματα όμως δεν είναι αυτή η ουσία της. Απώτερος σκοπός του τυπολάτρη είναι η πλήρης υποταγή της εσωτερικής ζωής σε έναν εξωτερικό κατ'επίφαση χριστιανικό ρυθμό. Αυτός περιλαμβάνει την τήρηση της νηστείας, χρονική συνέπεια στο άναμα των καντηλιών, ακρίβεια στην τέλεση του σταυρού, γονάτισμα την απαιτούμενη στιγμή, οριοθετημένη αριθμητικά προσέλευση για εξομολόγηση, δυσανασχέτηση αν κάτι παραληφθεί κατά τη διάρκεια της λειτουργίας, αλλά και ενθουσιασμό «με την πολυπλοκότητα των λειτουργιών, όταν μια ακίνητη εορτή συμπίπτει με μια κινητή-για παράδειγμα, όταν ο

αν αυτό

Επίσης η

πνευματική ζωή του τυπολάτρη βρίσκει το ρυθμό της στα μακροσκελή αναγνώσματα και στις μακρόσυρτες προσευχές του, για τις οποίες έχει επινοήσει ένα καθιερωμένο κανόνα κατά τον οποίο απαιτείται η επανάληψη των ίδιων προσευχών και πάντα σε συγκεκριμένο σημείο. Γενικώς ο τυπολάτρης αναπτύσσει με τους γύρω του μια σχέση προκαθορισμένη στην οποία κάθε φιλόανθρωπη κίνησή του δεν είναι προϊόν πηγαίας αγάπης αλλά το αποτέλεσμα μιας αυτό-καταναγκαστικής επιβολής, και η στάση του εμπίπτει με την τάση για οριστικές και αμετάκλητες οδηγίες του τύπου: πώς να πιστεύουμε, πώς να μιλούμε, πώς να σκεφθόμαστε κ.ο.κ. Έτσι η τυπολατρία καταντά μια ειδωλολατρία που αντικαθιστά μέσα στην Εκκλησία την αγάπη του Χριστού με την φύλαξη του Σαββάτου.

Ο τρίτος τύπος αφορά στην αισθητική ευσέβεια. Αυτή εκπηγάζει από την έλξη που ασκεί στους πιστούς η εξωτερική μορφή της θρησκείας. Τουτέστιν κάποιοι επιλέγουν την ορθοδοξία για την ωραιότητα των ασμάτων και το ηχόχρωμα των ψαλμωδιών, για τη λάμψη των ιερατικών αμφίων για τη μεγαλοπρέπεια των τελετών, αναζητώντας σε αυτή το αισθητικό κάλλος και πιστεύοντας ότι σε αυτό ενυπάρχει ένα απείκασμα αλήθειας. Στη συγκεκριμένη θεώρηση λανθάνει ένας θρησκευτικός εκλεκτικισμός του οποίου όμως ο ορίζοντας δεν περιορίζεται στην υπεράσπιση των αισθητικών αξιών αλλά μπορεί να επεκταθεί και στη θεμελίωση ενός αισθητικού σωβινισμού που κατατέμνει τον κόσμο σε φίλους που αντιλαμβάνονται και σέβονται τη σπουδαιότητα της καλαισθησίας και σε εχθρούς που αποτελούν τον ιερόσυλο όχλο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι θιασώτες αυτής της αντίληψης να αντιλαμβάνονται την εκκλησία σαν μια λέσχη εκλεκτών στους οποίους και απευθύνεται η μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας. Μάλιστα ο ωραιολάτρης φαντάζεται τον εαυτό του ως μέρος μιας καλότεχνης συναρμογής την ισορροπία της οποίας οφείλει πάση θυσία να μη διασαλεύσει. Γι αυτό έλκεται από το αρχαϊκό και εμμένει σε αυτό, αναπτύσσοντας έναν προσωπικό ρυθμό εσωτερικής ζωής που στρέφεται προς και τρέφεται από, μεμονωμένους ύμνους και την επιλεκτική αναγνώριση σε ό,τι αφορά το υλικό της λειτουργίας.

Βαθμιαία τα πνευματικά κριτήρια αντικαθίστανται από τα καλαισθητικά, τα δε υπόλοιπα μέλη του εκκλησιαστικού πληρώματος εκλαμβάνονται ως έμβιες αντηρίδες που ενώ αποτελούν αναγκαστική συνθήκη για τη διεξαγωγή της λατρείας, σπιλώνουν κατά τα άλλα το μεγαλειώδες παραστασιακό περιεχόμενο της λειτουργίας. Η υποβλητική ατμόσφαιρα από τις ψαλμωδίες και τα θυσανοστρώματα του θυμιάματος μορφοποιούν μία φαντασμαγορική αχλύ και έναν εύτακτο εξεικονισμένο θησαυρό πίστης, που δεν αναλώνεται στο ενδιαφέρον για την ανθρώπινη δυστυχία ούτε και βρίσκει κάποιο νόημα στο ακατάστατο σύμπαν της ανθρώπινης ψυχής. Το ιδιότυπο του χαρακτήρα της αισθητικής ευσέβειας βρίσκεται τόσο στην απουσία της αγάπης όσο και στην απουσία του μίσους. Υφίσταται μόνο η απαξίωση και η παγερή ελεεινολογία και χλεύη για τη βέβηλη μάζα των πιστών, ενώ ταυτόχρονα η ναρκισσιστική μέριμνα για τη διαφύλαξη του ανεπίγνωστα υφιστάμενου κενού εαυτού και της ατομικής φαντασιωσικής πραγματικότητας, ψύχει και καταστέλλει κάθε φλόγα αυθεντικής πίστης, μεταβάλλοντάς την σε μια παρόρμηση ακινησίας που βαθμιαία οδηγεί στον πνευματικό θάνατο.

(συνεχίζεται)

[26] Βλ Μ. Μαρία Σκόμπτσοβα, ό.π..